

Offentlig utvalg om videregående opplæring
v/Ragnhild Lied
Liedutvalget@kd.dep.no

Vår dato: 20.09.2019
Deres dato: [Deres dato]
Vår referanse: [Vår ref]
Deres referanse: [Deres ref]

Innspill til Liedutvalget

Vi viser til Liedutvalgets invitasjon til å levere innspill til utvalgets arbeid, og til utvalgets presentasjon av arbeidet i NHOs kompetanseforum 20. mars 2019.

Nedenfor følger innspill fra NHO-fellesskapet om temaer vi ble utfordret av utvalget til å si noe nærmere om.

1. Hovedmodellen som et begrep for 2+2-modellen

Liedutvalget har spurt om NHOs synspunkt på begrepet *hovedmodellen*. NHO mener at det ikke er avgjørende hva de ulike opplæringsmodellene heter. 2+2-modellen er fortsatt en foretrukken og hensiktsmessig opplæringsmodell. For flere bransjer er *hovedmodellen* et innarbeidet begrep, som vil brukes videre. For NHO er det viktig at bransjen selv, gjennom de faglige rådene, bruker den opplæringsmodellen som de selv mener er hensiktsmessig for sine fag.

NHO mener:

- Det er avgjørende at bransjene selv, gjennom de faglige rådene, bestemmer hvilken opplæringsmodell som er hensiktsmessig for sine fag.
- Begrepet *hovedmodellen* er i noen bransjer et innarbeidet begrep, og brukes som navn på 2+2-modellen.

2. Yrkesopplæringsnemndene må ha en reell påvirkning på dimensjoneringen i fylkeskommunene

Yrkesopplæringsnemndene må ha en reell påvirkning på dimensjoneringen i fylkeskommunene. Yrkesopplæringsnemndene skal være fylkeskommunenes viktigste politiske redskap for utvikling av fag- og yrkesopplæringen.

For å sikre en god dimensjonering i tråd med arbeidslivets behov for kompetanse, er det avgjørende at yrkesopplæringsnemndene får tilbake mandatet om vedtakskompetanse. I dag er nemndene kun rådgivende organ¹. Ved at de får vedtakskompetanse, må fylkeskommunen følge vedtakene fra yrkesopplæringsnemndene. Fylkespolitikere kan ikke lenger dimensjonere tilbudet ut ifra elevenes førstevalg ved søking, og hva skolene ønsker å tilby av fag og klasser.

¹ Med unntak av Rogaland der y-nemnda har fått delegert tilbake vedtaksmyndighet.

En dimensjonering ut ifra arbeidslivets behov for kompetanse, kan også føre til at flere kvalifiserte søkere får læreplass, i stedet for at de starter på et utdanningsprogram der det ikke er et mottakende arbeidsliv.

NHO mener:

- Opplæringsloven må endres slik at yrkesopplæringsnemndene får tilbake vedtakskompetansen i dimensjoneringsarbeidet.
- Utdanningstilbudet må dimensjoneres etter arbeidslivets behov for kompetanse, og ikke etter elevenes førstevalg ved søking til videregående utdanning.
- Det må innføres en ny mekanisme for innrapportering av behovet for læreplasser. Opplæringskontorene bør få en formell rolle i arbeidet med statistikkgrunnlaget som ligger til grunn for dimensjoneringsarbeidet i yrkesopplæringsnemndene.
- Det er behov for et mer presist dimensjoneringsverktøy som viser det lokale, regionale og det nasjonale behovet for lærlinger og kompetanse.
- Endringen av opplæringsloven om at alle organisasjonene som er representert i SRY også skal ha rett til å sitte i yrkesopplæringsnemndene, skal ikke innebære at representasjon går på bekostning av NHO og LOs representasjon. Dette er beskrevet i Kunnskapsdepartementets anbefaling. NHO og LO representerer brorparten i det mottakende arbeidslivet. Regional tilknytning og tilhørighet må ligge til grunn for å kunne være medlem av yrkesopplæringsnemnd.

3. Det er behov for fleksible modeller og veier til fagopplæring

Selv om flere elever gjennomfører videregående opplæring (ca. 3 av 4) innen normert tid (fem år), er det fortsatt 1 av 4 elever som ikke klarer å fullføre videregående skole². Hele 40 prosent av elevene innenfor yrkesfaglige utdanningsprogram gjennomfører ikke på normert tid³. Samtidig ser vi at gjennomføringen øker etter fem år, syv år og etter ti år fra påbegynt videregående opplæring⁴. Dette viser at flere elever og lærlinger fullfører utover normaltiden når de får lenger tid til gjennomføring. Det er derfor behov for en utvidet rett til å fullføre videregående opplæring.

Elevers tidligere læring og karakterresultater påvirker mulighetene i utdanningsløpet. Analyser fra SSB viser at det er en sterk sammenheng mellom grunnskolepoeng og sannsynligheten for å fullføre videregående opplæring⁵. Forskning underbygger også dette. En gjennomgang av de fleste viktigste studier fra de nordiske landene viser til at svake prestasjoner i grunnskolen er den viktigste enkeltforklaringen på manglende gjennomføring av videregående opplæring⁶. Høyt frafall fører til store utfordringer for den enkelte elev, og økonomiske belastninger og tap

---

² <https://www.udir.no/tall-og-forskning/finn-forskning/tema/gjennomforing2/gjennomforing-i-videregaende2/>

³ *ibid*

⁴ *Ibid*, <https://www.ssb.no/vgogjen>

⁵ <https://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/karakterer-og-grunnskolefravaer-kan-pavirke-fravaeret-i-videregaende-2018-08>, https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Oppvekst/Barnehage_og_skole/Gjennomforing_og_frafall_i_skolen/,

⁶ Sletten, M.A og C. Hyggen (2013) *Ungdom, frafall og marginalisering*. Temanotat. Norges forskningsråd, Oslo.

kompetanse for samfunnet. Frafall fra videregående er derfor en samfunnsutfordring, og skaper behov for tiltak. Det er avgjørende at elevene er kvalifisert til videregående opplæring, og at de har mulighet til å tette eventuelle kunnskapshull underveis. EN mulighet for dette er innføring av et utforskende skoleår, også omtalt som et 11. skoleår.

Analysen fra Stoltenbergutvalget viser at dersom 1 av 7 elever, som ellers ville ha falt fra, fullfører videregående opplæring grunnet et utforskende skoleår, vil det være samfunnsøkonomisk nyttig⁷. Elever som går ut med 30 eller mindre grunnskolepoeng gjennomfører i svært liten grad videregående opplæring, uavhengig av utdanningsprogram⁸. Tidlig innsats er avgjørende for å motvirke frafallet i skolen.

For at flere ungdommer skal fullføre og bestå videregående, er det behov for å ta i bruk fleksible modeller eller andre veier til fagopplæring. Eksempler på dette er praksisbrevordningen, modulstrukturert opplæring, og lære kandidatordningen. Fylkeskommunene bør også bruke fleksibiliteten i lovverket slik at elevene får bedre individuelt tilpassede tilbud som passer deres ferdigheter, interesser og modenhet. Samtidig må en fungerende karriereveiledning på plass.

NHO mener:

- Det bør være en livslang rett til videregående opplæring slik at det gis tilstrekkelig rom for omvalg i utdanning og omstilling i arbeidslivet.
- En nasjonalt styrt karriereveiledning må på plass.
- Fylkene må bruke fleksibiliteten i lovverket slik at elevene får bedre individuelt tilpassede tilbud som passer deres ferdigheter, interesser og modenhet.
- Utdanningsmyndighetene må satse mer på tidlig innsats, slik at elevene er kvalifisert til overgangene i utdanningsløpet.
- Faget *Utdanningsvalg* må vise mulighetene som ligger i fag- og yrkesopplæringene.
- Vi trenger fleksible modeller som kan føre frem til fag- og svennebrev, slik som modulstrukturert opplæring, lære kandidatordningen og praksisbrev.
- Innføring av et utforskende skoleår kan bidra til at elevene er bedre rustet i overgangen fra ungdomsskolen til videregående opplæring. Vi bør innhente erfaring fra utprøvinger som på Kuben videregående skole (Groruddalssatsningen). Dette bør piloteres i et begrenset omfang for å innhente ytterligere kunnskap om løsningen.

4. Behov for nivå under fagbrev

Det synes som om det er og vil være behov for et kompetansebevis på et lavere nivå enn fagbrev. Det forutsettes at slike kompetansebevis ikke skal svekke kravene til det faglige innholdet i fagbrevet. Dette bør ta utgangspunkt i de forsøkene som pågår med modulbasert fagopplæring. For ungdom som kommer fra ungdomsskolen, bør det være moduler som inngår i en obligatorisk helhet og som utarbeides av de faglige rådene, og besluttes av Utdanningsdirektoratet på samme måte som læreplaner på Vg3.

⁷ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2019-3/id2627718/sec1>

⁸ https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Oppvekst/Barnehage_og_skole/Gjennomforing_og_frafall_i_skolen/

For voksne med praksis fra arbeidslivet trenger det ikke stilles krav om å starte med de obligatoriske modulene. En slik ordning vil være attraktiv for bedrifter med mange ufaglærte både i rekrutteringsøyemed og for å kunne dokumentere bedriftens kompetansenivå overfor kunder og lignende. For den ufaglærte vil denne måten å kunne dokumentere sin kompetanse på være en stor fordel i en jobbsøkingssituasjon. Det vil også gi et forbedret selvbylde.

I noen bransjer kan det være behov for kompetanse under fagbrev, eksempelvis stillasbyggerfaget. Vi får tilbakemeldinger om at flere ufaglærte får tilbud om et kortere kurs som blir sett på som tilstrekkelig for å kunne gjøre jobben. Det kan tyde på at praksisbrevordningen og modulstrukturert opplæring kan være bedre egnet for stillasbyggerfaget. Norsk Industri vil komme med eget innspill til Liedutvalget om dette.

NHO har blitt utfordret av utvalget om det finnes noen yrker der det ikke finnes fagbrev, og der det ikke er behov for fagbrev, men et behov for å formalisere kompetansen til de som utøver yrket som ufaglærte/assistenter. Vi kan ikke finne eksempler på slike tilfeller.

NHO mener:

- Det er behov for å bedre kommunisere ut eksisterende ordninger som praksisbrev og lærekandidatordningen. Dette er ordninger som gir en anerkjent kompetanse, og som gir kandidatene mulighet til senere ta fagbrev hvis ønskelig.
- Modulstrukturert opplæring kan være en egnet metode for å oppnå delkompetanse og eventuelt tilslutt fagbrev. Erfaringer fra forsøket må brukes til å videreutvikle ordningen.
- De ulike fagene og bransjene har ulike behov for nivå av kompetanser. Det må være opptil bransjen selv, gjennom de faglige rådene, å vurdere om det er behov for delkompetanse.
- Eksempelet med stillasbyggerfaget viser at noen bransjer, i noen tilfeller, kan ha et behov for kompetanse under fagbrevnivå.

Vennlig hilsen

Næringslivets Hovedorganisasjon
Rune Foshaug
Avdelingsdirektør, avdeling for kompetanse og innovasjon